

Geliş Tarihi / Received Date

14.01.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date

15.03.2023

Düşük Sosyo-Ekonomik Duruma Sahip Ailelerin İçinde Buldukları Duruma İlişkin Değerlendirmeleri ¹

Evaluations of Families in Low Socio-Economic Status Regarding Their Situation

Ali Osman ÖZPOLAT ²

Öz

Aile, işlevlerinden ötürü toplum açısından önem arz eden bir kurum olmuştur fakat uygulanan politikalar nedeniyle günümüzde sayısız riskler ile karşı karşıya kalmaktadır. Düşük sosyo-ekonomik durum da bu risklerden en önemlileri arasında yer almaktadır. Hatta söz konusu problem ailelerin diğer risk faktörlerine de açık hale gelmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan ailelerin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda araştırmamızın temel amacı düşük sosyo-ekonomik seviyeye sahip ailelerin içinde buldukları duruma ilişkin deneyimlerini belirleyerek ekonomik sorunlar yaşayan ailelerin ihtiyaçlarına yönelik öneriler geliştirmektir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada fenomenolojik desenden yararlanılmıştır. Veri toplama aracı olarak sosyo-demografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler, tematik analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde MAXQDA nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamında Ankara İlinin Mamak İlçesinden düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan 9 kadın ve 8 erkek olmak üzere toplam 17 aile ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır. Araştırmamızın sonuçlarına göre ailelerin; gelir seviyesi düşük, işsizlik oranı yüksek, engellilik ya da kronik hastalık oranı yüksek, eğitim seviyeleri düşük, erken yaşta evlilik ve hane nüfusu fazla, suçla sürüklenme ya da suç mağduru olma durumu yüksek, madde kullanımı ile uygunsuz ve yetersiz hane oranları yüksek olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Ekonomi, Sosyal sorun, Yoksulluk, İşsizlik

Abstract

In regards to its functions, the family has been a significant institution among the society. Yet, the policies implemented resulted in its facing of affiliation with many risks and among these risks, low socio-economic status

¹ Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulunun 20.12.2022 tarih ve E-35853172-900-00002578415 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

² Dr., Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmet, Ankara/TÜRKİYE, E-mail: aliosmanozpolat@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2482-8457

is the most seen one, resulting in the family institution being more prone to various other risk factors. Accordingly, it is vital for families with low socio-economic status to be examined. In this context, the main purpose of our research is to determine the experiences of families with low socio-economic level about their situation and to develop suggestions for the needs of families who have economic hardships. This qualitative study was conducted through phenomenological design. Socio-demographic information analyses and semi-structured interviews were utilized as data collection tools. The data obtained within the scope of the study were analyzed using thematic analysis and content analysis techniques. MAXQDA for qualitative data analysis was utilized in the analysis process. Within the scope of the research, data were collected through the in-depth interviews with a from a total of 17 families, 9 of whom were represented by women and 8 men, who were in low socio-economic status from Mamak District of Ankara Province. The results reveal high correlation rates between being driven to crime, or being a victim of a crime and substance abuse in families with a low income level, high unemployment rate, high disability or chronic disease rate, low education level, early marriage and high household population.

Keywords: Family, Economy, Social problem, Poverty, Unemployment.

Giriş

Bir üyesi olarak temsil ettiğimiz toplumun en küçük yapı taşı olarak atfedilen aile geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaya devam etmektedir. Aynı zamanda aile bireylerin beraber yaşamak için oluşturmuş olduğu en küçük ve en eski topluluk olarak görülmektedir (Akın, 2013). Ancak tarih boyunca ailenin rol ve sorumlulukları ile aileye atfedilmiş olan değer toplumlar arasında farklılık arz etmiş, kültürden kültüre değişkenlik göstermiştir. Ailenin göstermiş olduğu bu değişkenlik toplumların ihtiyaçları doğrultusunda günümüzde de devam etmektedir. Ayrıca günümüzde aile fertlerinin rolleri ve sorumlulukları geçmişte hiç olmadığı kadar çeşitlenmiştir. Bu çeşitlenme yalnızca Türk aile yapısında olmamış, dünya üzerindeki diğer toplumlarda da benzer süreçler meydana gelmiştir (Bayer, 2013). Bu süreçlerin başında; boşanmaların artış seyrine girmesi, çekirdek aileye dönüşün başlaması, tek ebeveynli ailelerin meydana gelmesi ve bireyselleşme olgusunun artması ilk olarak göze çarpan durumlar arasında yer almaktadır.

Aile, içinde bulunduğu toplumların; sosyal, politik, ekonomik ve çevresel durumlarından etkilenmekte ve aynı zamanda bu durumları da etkileyerek interaktif bir ilişki içerisine girmektedir. Ancak ailenin en fazla etkilediği kişiler yine ailenin kendi içerisinde barındırdığı aile üyeleridir. Bireylerin yaşamış oldukları olayların kişiler üzerindeki etkisini ölçen Holmes ve Rahe'nin (1967) geliştirdiği ölçeğe göre bireylerin üzerindeki stres yükünün sebebi olan 14 durumdan 12'sinin aile ile bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle insanların aile yaşantılarının sosyal ve psikolojik olarak kişilerin sağlıklı olmaları açısından büyük önem arz ettiği söylenilebilir.

Aile içerisindeki bireylerin sosyal ve psikolojik olarak sağlıklı olmaları açısından öncelikle temel ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Bu ihtiyaçlarının giderilmesi her dönemde ailenin en temel sorumlulukları arasında yer almıştır. Ancak insanlığın ilk ortaya çıkmasından bu yana dinamik bir birim olarak aile (Marshall, 1999) geçmişteki geleneksel süreçlerden modern sürece kadar özellikle ekonomik bağlamda önemli değişkenlikler göstermiştir. Tarihsel süreçler de incelendiğinde özellikle

aile içerisindeki kaynakların kullanımını konusunun aile üyeleri arasında belirli bir düzenin oluşturulması noktasında önem arz ettiği görülmüştür (Dedeoğlu, 2000). Bu düzen ise çağlar boyunca değişerek ve gelişerek hane üyeleri ve ekonomi arasındaki bağı güçlendirmiştir (Horrell ve Humphries, 1995).

Aile ve ekonomi arasındaki ilişkiyi ele alırken, ailenin özelliklerini ve ekonominin bu özelliklerle nasıl ilişkili olduğunu dikkate almak önemlidir. İnsanlar doğdukları ilk andan itibaren bir aile içerisinde büyür ve hayatlarının büyük bir bölümünü yine aile ile geçirerek sosyal hayat içerisindeki yerini alır. Söz konusu aile çatısı altında insanlar temel ihtiyaçlarını karşılayıp hayatta kalmak için maddi gereksinimlerinin karşılanmasına muhtaçtırlar (Aguirre, 2007). Bu ihtiyaçların karşılanması geçmişte erkek üzerine yüklenmişken endüstrileşme ile beraber ailenin ekonomik yükü tüm aile üyelerini içine alacak şekilde genişlemiştir (Huber, 1991).

Günümüzde tüm aile bireylerine yüklenen bu sorumluluğun yerine getirilememesi sonucunda ailelerin ciddi anlamda sorun yaşadıkları görülmektedir. Yaşanılan ekonomik krizlere bağlı büyüme yerine küçülme veya daralma, gelir dağılımında uçurumların artması, yoksulluğun derinleşmesi, enflasyonun yükselmesi gibi temel süreçler aile kurumunu temelden etkileyerek ailelerin yoksulluk içerisinde yaşamasına neden olmaktadır (Ersöz, 2003). Bu bağlamda yoksulluk içinde yaşayan ailelerin; uygunsuz koşullarda barındıkları, sosyal destek mekanizmalarının sınırlı olduğu, temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları, işsizlik ve sosyal sigortalarının olmadığı yapılan araştırmalar ile ortaya ortaya çıkarılmıştır (Beasley vd., 2022).

Dünya Bankası tarafından belirlenen ve Birleşmiş Milletler (BM) tarafından dünya çapında aşırı yoksulluğu izlemek için günlük 2,15 dolar uluslararası yoksulluk sınırı (aşırı yoksulluk) olarak belirlenmiştir (Ourworldindata, 2023). Dünyada 2017 satın alma gücü paritesine göre bu oranın altında yaşayan insanların sayısı son otuz yıldır azalma seyrine girmişken COVID-19 krizinin yol açtığı bozulma nedeniyle 2020'de durum tersine dönmüştür. 2020 yılında aşırı yoksul insan sayısı 70 milyon artarak toplam sayı 700 milyonu aşmıştır. Bu durumun neticesinde küresel aşırı yoksulluk oranı %8,4'ten %9,3'e ulaşmıştır. 2022 yıl sonu itibarıyla 685 milyon kadar insanın hala günde 2,15 doların altında bir gelirle yaşıyor olduğu tahmin edilmektedir. Mevcut eğilimler göz önüne alındığında ise 2030'da dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 7'sinin aşırı yoksul olacağı düşünülmektedir (Dünya Bankası, 2022). Ülkemizde ise Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) yapmış olduğu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarına göre (TÜİK, 2021a) eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50'si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre, yoksulluk oranı 2021 yılında %14,4 olarak belirlenmiştir. Dört yıllık panel veri kullanılarak hesaplanan sürekli yoksulluk oranı ise %13,8 olarak hesaplanmıştır.

İstatistiklerde de görüldüğü üzere yoksulluk tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de büyük bir risk faktörüdür. Ayrıca neden olduğu ekonomik, sosyal ve psikolojik etkileri ile yalnızca bireyleri değil aileleri de derinden etkilemektedir (Günaydın, 2021). Ayrıca yapılan araştırmalar gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında Ülkemizde yoksulluğun aileleri daha derinden etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Bu durumun nedenleri arasında; 1960'lı yıllardan günümüze gelinceye kadar gelir eşitsizliğinde anlamlı bir

iyileşmenin yapılmaması, Türkiye’de siyasî iktidarların gelir dağılımında adaleti sağlayamaması, yoksullukla mücadeleye ve yoksulluğu azaltmaya yönelik aile destek programlarına ağırlık verilmemesi gibi önemli hususlar yer almaktadır (Çalışkan, 2010).

Kuramsal olarak baktığımızda ise yoksulluğu çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olarak farklı biçimlerde anlamlandırmak mümkündür (Kayaoğlu, 2003). Sosyolojik açıdan yoksullukla ilgili çalışmalar “İşlevselci”, “Marksist” ve “Bağımlılık” teorileri çerçevesinde ele alınmaktadır (Demirtürk, vd., 2011). Ancak bizim çalışmamızda düşük sosyo-ekonomik duruma sahip ailelerin içinde buldukları duruma ilişkin deneyimleri katılımcıların öznel değerlendirmelerine yer verildiğinden dolayı görelî yoksunluk kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Görelî yoksunluk kuramı, 1949 yılında Stouffer tarafından ortaya atılmış ve akabinde Crosby tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram, sosyal eşitsizliklerin insanlarda sebep olduğu duygular ile ilgili olarak geliştirilmiş bir kuram olarak öne çıkmaktadır (Ulaş, 2021). Görelî yoksunlukta içinde bulunduğu nesnel sosyo-ekonomik eşitsizliğe rağmen öznel karşılaştırmalar ve yorumlamalar yaparak algılanan eşitsizliğe ilişkin bireyin farkındalığı ve tepkileri incelenebilmektedir. Görelî yoksunluk kuramında birey öznel bir şekilde kendini diğer kişi ya da kişiler, gruplar veya kendi geçmişindeki şartlarıyla kıyaslamakta ve bu öznel kıyaslamalar kişinin ya da üyesi olduğu grubun dezavantajlı konumunu fark etmesini sağlayan bilişsel değerlendirmelere yol açmaktadır (Özdemir, Tekeş ve Öner-Özkan, 2019).

Diğer yandan görelî yoksunluk kuramı sosyal hizmet alanında da sıklıkla kullanılan kuramların başında yer almaktadır. Ancak özellikle yoksul ailelerle çalışılırken söz konusu kuram doğrultusunda sosyal hizmet ve sosyal yardım çalışmalarına yeterince önem verilmediği görülmektedir. Bu doğrultuda aileyi temel alan politika ve uygulamalar incelendiğinde yapılan çalışmaların ailenin tamamını kapsamamasından çok bireysel bazda uygulandığı görülmektedir. Bu durum ise aileye yönelik yapılan çalışmaların eksik kalması ile sonuçlanmaktadır. Diğer yandan yapılan gözlemler ve literatür incelemeleri neticesinde düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelere yönelik doğrudan olmasa da dolaylı olarak yapılan çalışmaların bulunduğu görülmüştür (Yusufoğlu ve Kızmaz, 2016). Bu bakımdan yoksul aileler için sorun teşkil eden etmenlerin araştırılarak söz konusu ailelerin en fazla risk yaşadıkları hususların ortaya koyulması önem arz etmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmanın temel amacı düşük sosyo-ekonomik duruma sahip ailelerin deneyimlerinin ve yaşadıkları sorunların ortaya çıkarılmasıdır. Bu temel amaç doğrultusunda; mevcut durum analizi yapılarak araştırmadan çıkan sonuçlar ışığında öneriler geliştirilmesi planlanmıştır. Ayrıca yoksul ailelere sunulan hizmetlere yönelik aksayan yönler ya da eksik noktaların ortaya çıkarılması için ulusal ve uluslararası literatür incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde yoksul ailelere yönelik yapılan araştırmaların sonuçları ile araştırmamızın sonuçları karşılaştırılarak yoksul ailelerle çalışmaya ilişkin literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bunlara ek olarak ailelere yönelik hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde sunulmasına yönelik çıkarımlar yapılmıştır. Bu amaçlara ulaşmak için ise aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan ailelerin içinde buldukları duruma ilişkin deneyimleri ve değerlendirmeleri nelerdir? Aileleri yoksulluk yaşamaya iten temel nedenler nelerdir?
- Düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan ailelerin sosyo-demografik özellikleri nasıldır?
- Düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan ailelerin yoksulluğa bakış açıları nasıldır?
- Düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan aileler hangi sorunlarla ve risklerle karşı karşıya kalmaktadır, hangi konuları kendileri için risk faktörü olarak görmektedir?
- Düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan ailelerin ihtiyaçları nelerdir?
- Düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan ailelerin sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ilişkin bakış açıları nasıldır?
- Düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan ailelerin yaşadıkları sorunların giderilmesi için neler yapılabilir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı düşük sosyo-ekonomik duruma sahip ailelerin deneyimlerinin ve yaşadıkları sorunların ortaya çıkarılmasıdır. Yapılan bu çalışmada bilgiye giden doğru yolu bulma düşüncesinden hareketle düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan ailelerin yaşadıkları finansal zorluklarla ilgili deneyimlerini ortaya koymak amacıyla nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Ayrıca çalışmamız araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.

Nitel araştırmada cümleler, anlatılar, gözlemler ve açıklamalardan elde edilen ham veriler içerisinden bilgi çekilir. Verilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması nitel veri analizinin bir parçasını meydana getirir. Ayrıca nitel araştırma araştırmacı ya da araştırmacıların bir sorun ile ilgili mevcut durumu ortaya koyup analiz yaparak fikir üretilmesini temel alan bir keşif araştırması olarak da bilinmektedir (Morse, 2016).

Araştırmamızda nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Bir grup insanın bir konu hakkında deneyimlerini ele alan yaklaşım fenomenolojik yaklaşım olarak bilinir. Creswell (2013) fenomenolojik yaklaşımı belirli bir grup insanın belirli bir fenomen ile alakalı yaşamış oldukları ortak noktaları belirleme ve neyi nasıl deneyimlediklerini ortaya koyma şeklinde insanların deneyimlerinin özünün tartışmaya açıldığı betimleyici bir çalışma olarak tasvir etmektedir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın öznelerini düşük sosyo-ekonomik duruma sahip ailelerin deneyimleri ve söz konusu deneyimlerin aktarılması amacıyla Ankara İli Mamak İlçesinde ikamet eden sosyo-ekonomik durumu düşük olan aileler oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik durumu düşük olan aileler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından açıklanmış olan net asgari ücret seviyesine göre belirlenmiştir. Asgari

ücret söz konusu Bakanlık tarafından 2023 yılı için net 8,506,80 olarak belirlenmiştir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2023). Araştırmamızda bu gelir üst sınır olarak belirlenmiş, asgari ücret altında gelire sahip olan aile üyeleri araştırmaya dahil edilmiştir.

Bu bağlamda katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örneklem, araştırmanın problemi ile araştırmanın odağında yer alan fenomene uygun bilgiler vereceği tahmin edilen katılımcıların seçilmesidir (Creswell, 2013). Diğer bir ifadeyle amaçlı örneklem yapılan araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek için yeterli ve zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen katılımcıların, çalışma grubu olarak seçilmesi şeklinde tanımlamaktadır (Patton, 2014).

Nitel görüşme yapılması planlanan ailelerin birçok sosyal riski birarada yaşaması ve gelirlerinin asgari ücret altında olması, çekirdek aile, tek ebeveynli aile ya da geniş aile olması, T.C. vatandaşı olması kriterleri ölçüt olarak alınmış ve bu koşullara sahip 17 aile üyesi ile (9 kadın ve 8 erkek) görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan katılımcılar arasında kadın ve erkek sayısının eşitliğine dikkat edilmiş, gönüllülük esasına dayalı olarak görüşmeler gerçekleştirilmiş, bilgilendirilmiş gönüllü onam formu her bir katılımcıya imzalatılmıştır. Derinlemesine görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Görüşmeye Katılımlara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Katılımcılar	Yaş	Medeni Durum	Hanede yaşayan kişi sayısı	Gelir Durumu
K-1	26	Evli	5	Düzenli gelir yok
K-2	32	Evli	6	Asgari ücret altı
K-3	34	Evli	9	Düzenli gelir yok
K-4	36	Boşanmış	2	Düzenli gelir yok
K-5	45	Evli	6	Düzenli gelir yok
K-6	24	Evli	4	Asgari ücret altı
K-7	35	Evli	8	Düzenli gelir yok
K-8	27	Evli	3	Düzenli gelir yok
K-9	29	Evli	6	Düzenli gelir yok
E-1	28	Evli	5	Düzenli gelir yok
E-2	37	Boşanmış	1	Asgari ücret altı
E-3	41	Evli	7	Düzenli gelir yok
E-4	30	Evli	4	Asgari ücret altı
E-5	41	Evli	5	Asgari ücret altı

E-6	54	Evli	8	Düzenli gelir yok
E-7	38	Evli	6	Asgari ücret altı
E-8	43	Evli	9	Asgari ücret altı

Tablo 1' e göre, araştırmaya dahil olan katılımcıların yaş ortalaması 35,29, kadın katılımcıların yaş ortalamaları 32, erkek katılımcıların ise 39 olarak hesaplanmıştır. Medeni durum açısından, 15 katılımcı evli, 2 katılımcı boşanmıştır. Hanede yaşayan kişi sayılarına bakıldığında bir hanede ortalama 5,2 kişi yaşamaktadır. Gelir durumları açısından bakıldığında ise 7 katılımcının hane gelirlerinin asgari ücret altında olduğu, 10 katılımcının ise herhangi bir düzenli bir gelire sahip olmadığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında görüşme gerçekleştirilen ailelerin; herhangi bir geliri olmayan ya da çok az bir gelire sahip, işsizlik oranı yüksek, engellilik ya da kronik hastalık oranı yüksek, eğitim seviyeleri düşük, erken yaşta evlilik ve hane nüfusu fazla, suça sürüklenme ya da suç mağduru olma durumu yüksek, madde kullanımı ile uygunsuz ve yetersiz hane özelliklerine sahip olma gibi hususları yaygın olarak yaşadıkları görülmüştür.

Araştırmanın Veri Toplama Süreci

Görüşmecilerin ayarlanması için yaklaşık 3 ay öncesine dayanan bir araştırma yapılmıştır. Bununla ilgili olarak öncelikle Mamak İlçesindeki bazı mahalle muhtarları ile irtibat kurulmuştur ve düşük sosyo-ekonomik duruma sahip aileler ile bağlantıya geçilmesi için yardımcı olunması konusunda destek alınmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan sosyo-demografik bilgi formu ve birbirleri ile bağlantılı açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile veriler toplanmıştır. Sosyo-demografik özellikler formunda aileye yönelik tanıtıcı bilgiler ile ailenin yaş, gelir durumu, çalışma durumu, engel durumu, yaşanan konutun özellikleri vb. bilgilerin elde edilmesine yönelik sorular yer almıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda ise aşağıdaki sorulara yer verilmiştir;

- Ailenizin sosyo-ekonomik durumunu kişisel deneyimleriniz doğrultusunda kısaca açıklar mısınız? Sizi yoksulluğa iten temel nedenler nelerdir?
- Sizce riskli aile/aile sorunları ne anlam ifade etmektedir? Aile içi sorunlar ve riskler neler olabilir, açıklayınız?
- Ailenizin genel anlamda ihtiyaçları nelerdir? Bu ihtiyaçların karşılanması ile ilgili ne tür desteklere gereksiniminiz var, açıklayınız?
- Ekonomik açıdan ailenizi nasıl değerlendiriyorsunuz? İşsizlik yaşadınız mı? Çalışıyorsanız çalışma koşullarınız nasıl?
- Sosyal yardım alıyor musunuz? Alıyorsanız nereden alıyorsunuz? Yapılan sosyal yardımı/yardımları yeterli buluyor musunuz?
- Ailenizin eğitim durumu nasıl? Eğitim çağında olup da öğrenimine devam etmeyen çocuk var mı? Varsa neden devam etmiyor?

- Ailede sağlık problemleri var mı? Sağlık probleminiz varsa sağlık imkânlarına ulaşmakta güçlük çekiyor musunuz?
- Ailenizde alkol ve madde bağımlılığı olan birey bulunuyor mu? Bulunuyor ise bu konu ile ilgili neler yaşadınız? Bu durumun aileniz üzerindeki etkileri nasıl oldu?
- Yaşadığınız hane koşulları nasıl? Bulunduğu çevrenin özellikleri nelerdir?
- Hanenizde engelli ya da yaşlı birey/bireyler bulunuyor mu? Bulunuyor ise yaşadıkları sorunlar nelerdir açıklar mısınız?
- Aile içi şiddet yaşadınız mı? Yaşadıysanız bu durumu nasıl deneyimlediniz?

Yarı yapılandırılmış mülakat; araştırmacıların genel bir bilgi çerçevesine sahip olan ancak görüşmenin ilerleyişine göre araştırma yapılan alan ile ilgili farklı soruların sorularak, ayrıntılı ve değişken ölçülerde verilerin toplanmaya çalışıldığı bir veri toplama tekniğidir (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010). Bu doğrultuda katılımcılara yönlendirilen yarı yapılandırılmış mülakat soruları araştırma konusu ve amacı ile doğrudan ilgili olacak şekilde yoksulluk alanında uzman akademisyenlerin görüşü alınarak ilgili alanyazın çerçevesinde hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular yoksul aileler ile ilgili çalışmalarını olan 3 akademisyene gönderilmiş, onlardan gelen geri bildirimlere göre sorular nihai hale getirilmiştir.

Sosyo-demografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulduktan sonra bir katılımcı ile pilot görüşme gerçekleştirilmiş ve görüşme sonrası yapılan değerlendirme ve düzenlemelerle veri oluşturma sürecine başlanmıştır. Araştırma verileri yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek toplanmıştır. Görüşme süreleri ortalama 30-50 dakika arasında sürmüştür. Derinlemesine görüşmelere başlamadan önce bilgilendirilmiş gönüllü onam formu katılımcılara okutulmuş ve önemli noktaların üzerinde durulmuştur. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılar söz konusu formu imzalamıştır. Araştırmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verildikten sonra özellikle görüşmenin olabildiğince rahat geçmesi için gizlilik konusuna vurgu yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların izni doğrultusunda kayıt altına alınmıştır.

Araştırmanın yapılabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonuna başvuru yapılmış olup çalışma Hacettepe Üniversitesi'nin 20.12.2022 tarih E-35853172-900-00002578415 sayılı yazısı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Araştırmanın Veri Analizi

Nitel araştırmalar; verilerin toplanarak bir araya getirilmesi, toplanan verilerin organize edilmesi, verilerin analiz edilmesi, verilerin kodlanması, kodların birleştirilerek temaların oluşturulması, verilerin birbirleri arasındaki ilişkilerinin çeşitli yöntemlerle tartışılması ve yorumlanması basamaklarından meydana gelmektedir (Creswell, 2018). Bu bağlamda araştırmamızın verileri nitel araştırma metodundan yararlanılarak derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Nitel bir veri toplama yöntemi olan derinlemesine görüşme tekniği detaylı bilgi elde edilmesinde kullanılabilecek bir görüşme yöntemidir (Çokluk vd., 2011). Derinlemesine görüşme, buz dağıının görünmeyen yüzünü arayan nitel bir tekniktir (Karasar, 2012). Bu bağlamda çalışmamızda veriler bireysel görüşmeler neticesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanan verilerin analiz edilmesi amacıyla tematik analiz ile içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Tematik analiz verilerden temalar belirlenmesi ile analiz edilmesi ve raporlaştırılması amaçlanarak kullanılan bir yöntemdir. Ayrıca bu yöntem ile verilerin en küçük boyutlarda düzenlenmesi ve betimlenmesi gerçekleştirilebilmektedir (Boyatzis, 1998). İçerik analizinde ise esas amaç, araştırma sürecinde elde edilen verileri destekleyebilecek ve açıklayabilecek kavramlara ulaşmaktır (Baltacı, 2019). İçerik analizinin ilk aşaması veri kodlamadır. Bu kısımda toplanan bilgiler incelenir, kavramlar anlamlı bütünler hâline getirilir (Creswell, 2017).

Veriler Braun ve Clarke'a (2006) ait 6 aşamalı analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Söz konusu aşamalar araştırmacının veriye alışması, ilk kodların oluşturulması, temaların aranması, temaların gözden geçirilmesi, temaların tanımlanması ve isimlendirilmesi ve raporun oluşturulması şeklindedir. Elde edilen veriler daha sonra veri analizi esnasında verilerin yönetilmesini kolaylaştıran MAXQDA nitel veri analiz programına aktarılmıştır. Söz konusu program manuel bir şekilde yapılan analizlerle kıyaslandığı zaman verilerin çok daha sistemli bir biçimde çözümlenmesine yardımcı olmaktadır (Kuckartz ve Rädiker, 2019). Daha sonra aktarılan verilerin analiz sürecinde tümevarımcı bir yaklaşımla kodlanması, temaların bulunması, temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ile yorumlanması aşamaları gerçekleştirilmiştir. Sonrasında elde edilen temalar literatür ile paralel ve anlaşılır bir dil ile analiz edilmiştir. Analiz süreci araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Bu analizler gerçekleştirilirken katılımcıların jest ve mimikleri, kendilerini ifade etme biçimleri, görüşme esnasındaki hal ve hareketleri de kayıt altına alınarak analiz sürecine dahil edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin mahremiyeti ve bilgilerinin gizliliği açısından gerçek isimlerine yer verilmemiş, bunun yerine katılımcıların isimleri kadın katılımcılar için "K" harfi ile ilişkilendirilerek "K-1"den başlayıp "K-9"a kadar, erkek katılımcılar ise "E" harfi ile ilişkilendirilerek "E-1"den başlayıp "E-8"e kadar devam eden kodlama ile ifade edilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen veriler katılımcıların ifade ettikleri ile sınırlıdır. Bu çalışmada, araştırmaya katılan kişilerin kendilerine yöneltilen soruları içtenlikle ve doğru olarak yanıtladıkları varsayılmaktadır. Bu araştırma Ankara İli Mamak İlçesinde ikamet etmekte olup araştırmaya gönüllü olarak katılan bireylerin görüşleriyle sınırlıdır. Araştırma verilerinin niteliği ve güvenilirliği katılımcıların araştırma sorularına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır. Bir diğer önemli sınırlılık da, araştırmanın bireysel araştırma niteliğinde olması nedeniyle araştırmacının kişisel kaynakları ile sınırlı olmasıdır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel veri analizi geçerlik ve güvenirliliği de içeren bir süreci ifade etmektedir (Marshall ve Rossman, 2006). Bu bağlamda nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlilik, araştırma sürecinin kapsamlı bir

şekilde ele alınmasıyla oluşturulmalıdır. Geçerliği sağlamak amacıyla nicel araştırmalarda iç geçerliğe bakılırken, nitel araştırmalarda iç geçerlik yerine inandırıcılık, dış geçerlik yerine ise aktarılabilirliğe bakılmalıdır (Merriam, 2013).

Araştırmamızda ise elde edilen veriler ve kodlardan oluşan temalar, çalışmanın geçerlik-güvenirliği ve görüş birliği için üç farklı alan uzmanına (yoksulluk ve aile alanında çalışmaları olan akademisyenler) sunulmuş ve güvenilirlik katsayısı Miles-Huberman (2014) modeline göre hesaplanmıştır. Verilerin güvenilirliğinin test edildiği doğrulama işleminde "Güvenirlik katsayısı = görüş birliği sayısı / (Toplam Görüş Birliği + Toplam Görüş Ayrılığı) x 100" formülü kullanılmaktadır. Bu formüle göre içsel tutarlılık sayısının %80 ve üzeri çıkması gerekmektedir. Yapılan hesaplama sonucunda araştırmanın güvenilirlik katsayısı %80'in üzerinde belirlenmiştir. Buna göre uzman görüşleri ile araştırmacı görüşleri arasında görüş birliği elde edilmiştir.

Bulgular

Bulgular ailelerin düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olması ana teması altında; ailelerin ihtiyaçları, aileyi yoksulluğa iten temel nedenler, aile içerisinde yaşanan sorunlar ve risk faktörleri, aile içerisindeki dezavantajlı gruplar, aile üyelerinin yoksulluk algısı ve ailelerin sosyal hizmet ve sosyal yardıma bakış açıları temaları bağlamında ele alınmıştır.

Tablo 2. Araştırmaya İlişkin Tema ve Kod Listesi

Ana Tema	Temalar	Kodlar
Ailelerin Düşük Sosyo-Ekonomik Durum İçerisinde Olması	Ailelerin İhtiyaçları	Temel İhtiyaçlar Barınma İhtiyacı İstihdam İhtiyacı
	Aileleri Yoksulluğa İten Temel Nedenler	İşsizlik Düzenli Gelirin Olmaması Sosyal Sigortanın Olmaması Gelir Gider Dengesizliği Banka Kredisi ve Borçlanma
	Aile İçerisinde Yaşanan Sorunlar ve Risk Faktörleri	Suçta Sürüklenme Suç Mağduru Olma Aile İçi Şiddet Erken Yaşta Evlilikler Çocuk İşçiliği

		Eğitime Devam Sorunu Alkol ve Madde Bağımlılığı Zincirleme Sorun Halkaları
Aile İçerisindeki Dezavantajlı Gruplar		Çocuklar Kadınlar Engelliler Yaşlılar
Aile Üyelerinin Yoksulluk Algısı		Kendini Yetersiz Görme Sosyal Destek Yetersizliği Yoksulluk Kültürü
Ailelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardıma Bakış Açıları		Yetersiz ya da Eksik Hizmetler Hizmetlere Ulaşamama

Ailelerin İhtiyaçları

Araştırmanın amacı doğrultusunda sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan aileler ile görüşmeler gerçekleştirilmiş olduğundan ailelerin öncelikli ihtiyaçların maddi ölçekte ve temel ihtiyaçlar odağında yoğunlaştığı görülmüştür.

Bu durumu K-6 şöyle ifade etmektedir: “... Biz çocuklar okula giderken ceplerine bazen bir lira bilene koyamıyoruz... bir lira... (sesi titreyerek konuşuyor) siz bunun ne demek olduğunu bilir misiniz?... Evde öte beri olmadığı için yemeğin pişmediğini ya da eve ekmek girmediğini... Peki ya çocuğunuzla pazara gidememenin ne olduğunu?... Çocuk okula gidiyor, arkadaşlarının elbiseleri düzgün, beslenmeleri var (beslenme çantası), durumları iyi çünkü... Ben çocuğuma bir kalem bile alamıyorum... yok çünkü (para)... ama arkadaşlarını görünce çocuk hakkı olarak para istiyor, yoksa okula gitmek istemiyor.” Diğer bir katılımcı olan K-8 ise “... Çocukları okula gönderirken diğer çocukların anneleri özenip bezenip iki dirhem bir çekirdek olarak çocuklarını hazırlıyor, cebine harçlığını koyuyor... Ben çocuğumun çantasına bir dilim kuru ekmek bile bazen bulup koyamıyorum... ama çocuğum okusun kendini kurtarsın istiyorum... söyleyin bana bu şartlar varken bu çocuk nasıl okuyacak!” şeklinde yaşadıkları durumu ifade etmiştir.

Ailelerin en temel ihtiyaçları arasında istihdam konusu da yer almaktadır. Özellikle düzenli bir işe sahip olma ailelerin ekonomik olarak ayakta durabilmeleri açısından elzemdir. Bu durumu E-5 şu şekilde dile getirmektedir: “... Çok şey mi istiyorum bilmiyorum... ben devletten ne para istiyorum ne de herhangi bir şey... ben sadece iş istiyorum (çaresiz bir ifadeyle söylüyor). Alnımın teriyle ekmek paramı kazanayım yeter... fazlasında gözüm yok...”.

Sosyo-ekonomik durum ile ilgili en fazla karşılaşılan sorunlardan bir diğeri ise yaşanan konutun aile için yeterli olmaması, sağlıksız koşullarda olması ve aile için yeterince büyük olmaması olarak gözlemlenmiştir. Özellikle birey sayısı fazla olan ailelerin yaşadıkları konutta ciddi sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir.

"... Biz evde 7 kişi yaşıyoruz. Evimiz kaç odalı biliyor musunuz? Sadece iki odamız var. Salon dahil... bodrum katındayız bir de... evde lağım fareleri cirit atıyor... çocuklar rahat edemiyor... evde bir şey pişse her yer yemek kokuyor, soğuk oluyor... daha ne anlatayım size..." (E-8)

"... Evimiz bahçe katında. Hiç güneş almıyor. Kirası uygun diye burayı tuttuk... ama rutubet çok fazla, halılar ıslanıyor bazen. Çok soğuk oluyor. Doğalgazı da faturaları ödeyemediğimizden dolayı açamıyoruz. Hanıma acıyorum. O benden daha fazla evde vakit geçiriyor. Hayvan bile koysan yaşamaz... o derece bir yerde yaşamaya çalışıyoruz..." (E-3)

Aileleri Yoksulluğa İten Temel Nedenler

Aileleri yoksulluğa iten temel nedenler arasında; işsizlik, düzenli gelirin olmaması, sağlık sigortalarının olmaması, ev giderlerinin karşılanamaması, gelir gider dengesizliği ile banka kredisi kullanma ve borçlanma yer almaktadır. Katılımcıların tamamının hane gelirleri asgari ücretin altında yer almaktadır. Bunların arasında on katılımcının herhangi bir düzenli geliri bulunmamakta ve sosyal sigortaları yatırılmamaktadır.

"... Ne bir düzenli para geçiyor elimize, ne başka bir çıkış kapımız var... Borç desen boyumuzu aşmış... Boğazımıza kadar batmış... Krediler, kartlar (kredi kartı) almış başını gidiyor. Haciz geliyor ama canımızı mı alacaklar... İş desen o da yok... Asgari ücret bile vermiyorlar inan... sigortamızı da yatırmıyorlar... Devamlı gideceğim iş olsun istiyorum... Benim için değil sakın yanlış anlama... ben ne yapacağım parayı... Tek çocuklarım rahat etsinler." (E-1)

"... Elimize üç kuruş geçiyor ya da borç buluyoruz bir yerden, hanımla markete gidiyoruz. Onu mu alalım bunu mu alalım diye birbirimizin gözünün içine bakıyoruz. Bu ne böyle ya! Bu gidişle nefes alamaz duruma geleceğiz... Paranın bir değeri kalmamış... gelir zaten yok, harcama almış başını gidiyor. Kredi kartı borcu mu dersin, bakkala, fırına borç mu dersin... Hepsi var. İnsan içine çıkacak halımız kalmadı... Çocuklar okula gider para lazım, üstüne elbise lazım... Şaştık kaldık..." (E-4)

Aile İçerisinde Yaşanan Sorunlar ve Risk Faktörleri

Ekonomik yoksunluk içerisinde olan ailelerde suça sürüklenme, suç mağduru olma ya da madde kullanımına yönelme gibi olumsuz deneyimlerin olduğu görülmektedir. Özellikle kısa yoldan para kazanma düşüncesi ile bir takım olumsuz hayat öyküleri yaşandığı görülmektedir. Bu durum tüm aileyi derinden sarsmakta, içinde bulunulan olumsuz koşullar daha da derinleşmektedir.

"... Bizim oğlan okulu okuyamadı... çok zor ettim okusun diye... bıraktı... hep o arkadaşları yüzünden... oğlanın kafasına girdiler... geçenlerde kavga olmuş, birini yaralamış... karakol köşelerine düşürdü bizi... daha kötü olmasından korkuyorum... oğlumun başına bir şeyler gelmesinden..." (K-2)

“... Benim eşimin bir dükkkanı vardı. Akmasa da damlıyordu. Gül gibi geçinip gidiyorduk... Sonra cebinde bir şeyler (uyuşturucu madde) bulmuşlar... Kötü işlerle uğraşmazdı, kötü bir adam değildi... Ben görmemiştim hiç... Sonra almışlar kocamı (cezaevine)... Tek başıma kaldım kadın halimle... Ne zaman çıkar... Çıkar mı çıkmaz mı belli değil...” (K-8)

“... Biz çocuğu (erkek çocuk) okula gönderiyoruz zannediyorduk. Meğersem bu okula diye çıkıp sokaklarda geziyormuş (gergin bir şekilde konuşuyor)... Sonra öğrendik ki kötü alışkanlıklar edinmiş (esrar)... Çocuk işte... Atsan atılmaz satsan satılmaz... Bunu duyunca sinirlendim kendimi tutamayıp vurdum birkaç kere... Yapmamam gerekiyordu ama tutamadım kendimi... Sözümüzü dinlemiyor... Başımıza daha büyük işler açacak diye korkuyorum...” (E-4)

Araştırmanın ortaya koyduğu diğer dikkat çekici bulgu ise sosyo-ekonomik durumu düşük olan aileler arasında erken yaşta evliliklerin yaygın bir şekilde görülmesidir. Özellikle kadınların erkeklere oranla daha erken yaşlarda evlendirildikleri belirlenmiştir. Ailelerin çocuklarını erken yaşta evlendirmelerinin en önemli nedenleri arasında ise çocuk sayılarının fazla olması ve onlara bakacak maddi güçlerinin bulunmaması, kendi kök ailelerinden ve sosyal çevrelerinden öyle görmüş olmaları ile toplumsal cinsiyet rollerinin yoksul kesime daha çok sirayet etmiş olması gibi hususların önemli yer tuttuğu görülmüştür.

“... Bir gün okuldan eve geldim. Çocuğum daha hayal meyal hatırlıyorum. Evde kalabalık birileri vardı. Meğersem bana görücü gelmiş. O zaman bunun ne demek olduğunu bile bilmiyorum. Sonra ailem beni zorla evlendirdiler... Bir insan çocuğuna bunu nasıl yapar ki?... Hayatımı kararttılar... belki okuyup kendimi kurtaracaktım... İzin vermediler...” (K-7)

“... Fakir bir ailede büyüdük. Babamın o kadar çocuğa bakacak gücü yoktu. Bir de bizim zamanımızda kızlar erken evlenirdi. Şimdiki gibi beklemezlerdi bu kadar çok. Ya kocaya kaçarsa, ya adımızı lekeler namusumuzu kirletir diye düşünerek erkenden başını bağlarlardı. Bizim de öyle oldu... Köyden biri ile evlendirdiler... Bana hiç sormadılar bile ister misin diye...” (K-8)

Yoksulluk, ailenin geçim sağlama konusunda sorumluluk yüklediği kişilerin bu sorumluluklarını yerine getirmemeleri ile ortaya çıkmakta, önlem alınmazsa ailenin sonunu getirecek boyutlara kadar gitmektedir. Hane içerisinde ekonomik sorunlar ile beraber küçük yaştaki çocukların da çalışma hayatına atılması gündeme gelmektedir. Çalışma hayatına giren çocuklar eğitimlerine ara vermekte ya da eğitim hayatları tamamen sonlanmaktadır. Ekonomik sorunların belki de çocuklar üzerindeki en ağır yansıması olarak çocuk işçiliği karşımıza çıkmaktadır.

“... Eşimin de durumu ortada. Evden çıkamıyor, çalışması mümkün değil (engelli). Ben sürekli ona bakıyorum. Mecbur çocuğu bir dükkkana verdik (berber dükkkanı), çalışsın harçlığını çıkarırsın, belki eve de bir katkısı olsun diye... Zorunda olmasak yapmazdık... Kim çocuğunun okutması yerine çalışmasını ister...” (K-7)

“... Adama ne desen boş! (öfkeli bir şekilde konuşuyor) Başımızda bir erkek var mı yok mu belli değil. Oğlan liseyi bıraktı çalışmaya başladı mecbur. Baktı olacak gibi değil, ele muhtaç oluyoruz... Üç kuruş, beş kuruş... Eline ne geçerse bize getiriyor (oğlu)...” (K-5)

Son olarak düşük sosyo-ekonomik duruma sahip ailelerin içerisinde aile içi şiddetin de yaşandığı görülmektedir. Şiddet türleri arasında fiziksel şiddet hariç diğerlerinin pek bilinmediği anlaşılmıştır. Özellikle psikolojik ya da ekonomik şiddete maruz kalan insanlar bunun bir şiddet türü olduğundan habersizlerdir. Bu bağlamda yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde genellikle kadınların ve çocukların şiddete maruz kaldığı görülmüştür.

*"...Eşim evlendim evleneli gün yüzü göstermedi... Evine bakmadı, çocuklarına bakmadı... Eline geçen üç kuruşla da ya içti ya da oyun oynadı (kumar)... Hele o oyunlara başladı başlayalı musibetler başımızdan eksilmedi (gözleri dolarak anlatıyor). Eve geç gelmeye başladı... Beni dövüyordu alışmıştım ama çocukları da dövmeye başladı... Evine bakmadığı yetmezmiş gibi bir de dost tutmuş diyorlar... Olanca parasını da ****lara yediriyor... Bazen diyorum Allah canımı alsa da kurtulsam diye... Sonra çocuklarım aklıma geliyor. Kim bakacak onlara..." (K-1)*

Aile İçerisindeki Dezavantajlı Gruplar

Yoksulluğun en fazla müzdarip ettiği kesimlerin başında çocuklar ve kadınların geldiği görülmektedir. Gerek toplum baskısı gerekse toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle özellikle kadınlar hane içerisinde sindirilmişlerdir. Diğer yandan eşinden boşanmış ya da çeşitli nedenlerle eşinden ayrı yaşayan kadınların hem ekonomik olarak hem de psikolojik olarak oldukça zor bir süreç yaşadıkları görülmüştür.

"... Benimki çalışmıyor... Üç gün bir işte beş gün diğerinde... Bir dikiş tutturamadı. Evin geçimi var, kira var, faturalar var... Kim ödeyecek? Ben çalışayım diyorum. Kadın başıyla işte ne işin var, otur oturduğun yerde, kadının yeri evidir, kocasının yanındır diyor... Beni markete bile çıkarmıyor..." (K-6)

"... Eşimden ayrılmış üç sene oldu. Nafakamı bazen ödüyor bazen ödemiyor. Elim ayağım tutuyor gideyim çalışayım diyorum bu sefer de iş bulamıyorum. Sana uygun bir iş yok diyorlar... Hele de çocuğun var, sen işe gelemezsin, çok izin istersin diye işe almak istemiyorlar... Kadına uygun iş var uygun olmayan iş var... Çocuğumu da düşünmem lazım... İhtiyaçlarını karşılamam lazım... Ekmek aslanın ağzında... Çocuk yardımı da olmasa (sosyal ekonomik destek) ne yapardık bilmiyorum..." (K-4)

Ailelerin yaygın olarak yaşamış oldukları diğer bir sorun ise engelliliktir. Genel olarak aile içerisinde akraba evlilikleri, genetik hastalıklar, iş kazaları ve trafik kazaları kaynaklı olarak engellilik durumlarının olduğu görülmüştür. K-2 yaşamış oldukları engellilik durumunun ailelerinin içinde bulunduğu yoksulluğu iyice derinleştirdiğini şu cümlelerle ifade etmiştir: *"... Bizim adam fabrikada çalıştı yıllarca, el kapılarında çalıştı o kadar zaman... Ama kazadan sonra (eşinin engelli olmasına neden olan kaza) kimse sahip çıkmadı... Çoluğumuz çocuğumuz aç kaldı. Konu komşunun eline bakar olduk..."*. E-3 ise engellilik ile ilgili *"... Benim bir çocuğum da engelli. Onun ihtiyaçları oluyor... ne bileyim hastane olsun, ilaçlar, kullandığı şeyler... bunların hepsi para. Çalışıyorum Allaha şükür, üç*

beş geliyor ama yetişmiyor... (sitemkâr bir şekilde konuşuyor) ne yapacağımı şaşırđım...” cümlelerini dile getirmiştir.

İçerinde yaşlı birey bulunan hanelerin de yaşlılık kaynaklı sorunları derin bir şekilde hissettikleri ortaya çıkmıştır. Özellikle yaşlılıkla beraber gelen kronik hastalık ve bakım sorunları önemli bir handikap olarak karşımıza çıkmaktadır.

“...Ben kaynanam ve kayınbabam ile beraber yaşıyorum. İkisi de yaşlı insanlar. Onları bırakıp bir yere gidemiyorum. Kocam çalışmaya gidiyor, akşama kadar onlar benim başıma kalıyor. Yemekleriydi, ilaçlarıydı, sorunlarıydı hiç bitmiyor... Çocuklara mı bakayım onlara mı bakayım şaşıryorum... İki ayağım bir pabuca giriyor... Evde hapis kaldım...” (K-3)

Aile Üyelerinin Yoksulluk Algısı

Erkek katılımcıların genel olarak ailelerinin geçimini sağlayamama durumundan dolayı kendilerini yetersiz gördükleri ve bu durumdan dolayı kendilerini suçladıkları görülmüştür. Bazı katılımcıların ise içinde buldukları durumdan dolayı kendilerini oldukça çaresiz hissettikleri anlaşılmıştır.

“... Siz hiç eve ekmek götürmemenin ne olduğunu bilir misiniz? Bir babanın evine eli boş geldiğinde çocuklarının ne tepki verdiklerini... Nasıl üzüldüklerini... Bu yüzden çoğu zaman çocuklar uyuduktan sonra eve giderim...” (E-1)

“... Yıllarca çalıştım çocuklarımı büyüteyim, ailemi kimseye muhtaç etmeyeyim diye... Ama artık ağır işlerde çalışamıyorum. Bir sürü hastalık çıktı... Kimseye anlatamıyorsun derdini... Çalışamıyorsan dışarıda bir sürü adam var, onları alırsız diyorlar... Kimse kimsenin gözünün yaşına bakmıyor...” (E-6)

“... İş yok ki... Nerede çalışayım siz söyleyin. Gündelik işlerde çalışmaya çalışıyorum. Bir gün kahvede bir gün pazarda... Kiramızı ödeyemiyoruz, faturalarımızı yatıramıyoruz... Hayat adil değil, felek yüzümüze gülmedi...” (E-3)

Ekonomik yoksunluk içerisinde olan ailelerin çoğunlukla sosyal destek mekanizmalarının yetersizliğini de vurguladıkları görülmüştür. Özellikle aile, yakın çevre ve komşuları kapsayan deneyimlerini aşağıda belirtilen şekilde ifade etmişlerdir.

“... Ankara kocaman bir şehir... Kimsenin kimseden haberi yok... Birimize evde bir şey olsa yan komşumun bile haberi olmaz. Biz açız, tokuz umursayan yok... Hatta görüşmek bile istemiyorlar çoğu komşu bizle... Sanki vebalıymışız gibi muamele ediyorlar... İnsanlık ölmüş diyorlar ya tam o zamanı yaşıyoruz...” (K-3)

“... Bir laf vardır bilir misiniz... Ne umuyon bacından, bacın ölüyor acından diye... Herkes kendi derdine düşmüş... Herkesin kendine göre zor bir hayatı var... İnsan düştüğünde kaldıracağı kimsesi olmaması çok zor... Aile, arkadaş hepsi hikaye... Düştüğün yerden ya kalkarsın ya da gelen geçen tekme atar...” (K-9)

Diğer dikkat çeken bir husus ise ailelerin içinde buldukları durumu kanıksamış olmalarıdır. Bu durum da yoksulluk kültürüne benzer bir şekilde tezahür etmiştir. Yoksulluk kültürü sosyo-ekonomik durumun nesiller boyunca düşük olması ile ilgili karşımıza çıkan bir olgudur. Bir yaşam tarzı şeklinde de ele alınan bu kavram, yoksulluğun bir nesilden diğerine aktarılmasını içermektedir.

"... Ben dünyaya geldim geleli çalışıyorum. Ne çocukluğumu bildim ne gençliğimi... Ölene kadar da böyle yoksulluk ve sefalet içerisinde yaşarım. Böyle gelmiş böyle gidiyor..." (E-7)

"... Dünyanın yükü sırtımıza biz dünyaya gelirken yüklenmiş (uzaklara dalarak konuşuyor). Ben küçükken davar yaymaya giderdim. Taa o zamanda belliymiş benim kaderim... Gerçi ne bekliyorsun çobanın oğlu çoban olur, beyin oğlu da bey olur..." (E-4)

"... Evlenmeden önce de böyleydi. Hep yoksulluk çektim ben. Bir umut yuva kurunca yoksulluktan kurtulurum diye ümit ettim, daha beter oldu... Bir de benim çektiğim sefaleti şimdi çocuklarım çekiyor... Çekecek çilemiz varmış... Dünyanın sefasını süren sürüyor, cefası bize kalmış..." (K-9)

Ailelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardıma Bakış Açıları

Ailelerin genel olarak sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ilişkin deneyimleri ya hizmetlerin eksik-yetersiz olması ya da söz konusu hizmetlere hiç ulaşamaması şeklinde olmuştur.

"... Baktım ki olacak gibi değil. Ne iş bulabiliyorum ne de elime geçen parayla geçinebiliyorum, son çare sosyal hizmetlere (Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü) başvurudum. Ordan oraya gönderdiler, oradan oraya gönderdiler... En sonunda tekrar aynı yere geldim dönüp dolaşıp. Kaydımı aldılar ama çok geç geldiler eve incelemeye... Bir keresinde geldiler evde yoktum. Daha da gelmeyiz bir daha evde bulamazsak dediler. O günden sonra onlar eve gelene kadar hiç evden uzağa gitmedim. Başka çarem yoktu çünkü... Aradan uzun bi zaman geçtikten sonra tekrar geldiler eve, çocuk parası bağladılar... Kirama versem yetmiyor, alışveriş yapsam yetmiyor... ama olsun... yine de devletimiz başımızda olmasaydı ne yapardık... Buna da şükür..." (K-4)

"... Bırak sosyal yardım almayı, başvurumuza bile geri dönüş alamıyoruz. Televizyonda millete e-devletten başvurunca yardım yapılacak diye haber görünce bizim oğlanı çağırdım yanıma, sistemden kaydımızı yapsın diye. Güç bela başvuruyu yaptık ama bir sonucu olmadı... Ne yapacağımızı, nasıl bir yol izleyeceğimizi de bilmiyoruz ki... Bilmiyorum bu yardımlar bizlere yapılmayacaksa daha kimlere yapılacak! (Stemli bir şekilde konuşuyor)" (K-6)

"... Bizi kim adam yerine koyuyor ki para versin! Yardım mardım hep hikaye..." (E-2)

Sonuç ve Öneriler

Geçmişte aile hayatına yönelik yapılan araştırmalara bakıldığında tam olarak geçerli ve güvenilir kaynaklara ulaşmanın oldukça zor olduğu görülmektedir. Özellikle eski dönemlere ait kaynak ve materyaller dağınık ve parçalı, ilgili metodolojiler ise oldukça karmaşıktır. Bu nedenle tarihsel olarak aile hayatına ilişkin araştırmalara henüz son zamanlarda rastlanmaya başlanmıştır (Demos, 1974). Ancak aile kavramı üzerinde düşünölmeye başlandığı ilk andan modern döneme kadar tartışmalı bir

konu olarak gelmiştir (Hantrias ve Letabiler, 2014). Günümüzde Avrupa Ülkeleri son yüzyılda aile hayatı ile ilgili; artan boşanma, ertelenen ve kaçınılan evlilik, nikahsız birliktelik ve yeni ilişki türlerinin ortaya çıkması gibi önemli değişiklikler yaşamaktadır. Bu değişikliklere ek olarak ayrıca, tek ebeveynli ailelerin yanında yaşamak zorunda kalan çocuklar, bekâr ebeveynlerle veya dönüşümlü olarak her iki ayrılmış ebeveyniyle birlikte yaşayan çocuklar, üvey çocuklar ve onların üvey kardeşleri karmaşık aileler ve hane halklarını meydana getirmiştir. Diğer yandan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile yapılan karşılaştırmalar da aynı zamanda Amerikan ailelerinin Avrupa'daki ailelerle paralel deneyimler yaşadıklarını göstermektedir (Thomson, 2014).

Yukarıda ifade edilenler de dahil olmak üzere araştırmamıza konu olan sosyal sorunlar geçmişten günümüze kadar aile yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir (Cavanagh, 2008). Bu yaşanan değişim süreçleri ise ailelerin günümüze kadar çeşitli risklere açık olmasını beraberinde getirmiştir. Bu risklerden en belirgin olanlarından birisi ise yoksulluk kaynaklı olmuştur. Bu bağlamda araştırmamızda düşük sosyo-ekonomik duruma sahip ailelerin deneyimlerinin nitel araştırma modeli ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek elde edilmesi sağlanmıştır. Elde edilen veriler ise ailelerin ihtiyaçları, aileleri yoksulluğa iten temel nedenler, aile içerisinde yaşanan sorunlar ve risk faktörleri, aile içerisindeki dezavantajlı gruplar, aile üyelerinin yoksulluk algısı ve ailelerin sosyal hizmet ve sosyal yardıma bakış açıları temaları üzerinden analiz edilmiştir.

Ailelerin İhtiyaçları

Çalışmamızın bulgularına göre ailelerin aciliyet arz eden ihtiyaçlarının temel ihtiyaçlar, barınma ihtiyacı ve istihdam ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre insanların en temel gereksinimleri hayatlarını idame ettirmeleri için gereken beslenme ve barınma gibi biyolojik ihtiyaçlardır (Siry, 1986). İnsanların ancak temel ihtiyaçlarının karşılanması sonrasında; ait olma, sevgi, güç, özgürlük gibi diğer psikolojik ihtiyaçları gündeme gelebilmektedir (Koç, 2015). Yani temel ihtiyaçlar karşılanmadığı müddetçe diğer ihtiyaçlara geçilmesi mümkün olmamaktadır. Bu durum da araştırmamızın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Ailelerin en fazla ihtiyaç duyduğu bir diğer gereksinim ise devamlı olarak gidebilecekleri sigortalı ve düzenli bir işe sahip olma hususudur. Aynı zamanda düzenli ve sigortalı bir iş bulunamaması ailelerin müzdarip oldukları konuların da başında yer almaktadır. Bu durumun yaygın nedenleri arasında; kendi kapasitelerine ve niteliklerine uyan bir iş bulamama, çocuklarına bakacak kimsenin olmaması ya da iş yerlerinin çocuklu çalışanlara uygun olmaması, kalıcı iş bulamama gibi hususlar yer almaktadır. Bu işsizlik süreci sonunda ise aile maddi olarak zorlanmakta ve sosyal riskleri yaşamaya daha meyilli bir hale gelmektedir. Diğer yandan araştırmamızın bulguları ile paralel olarak Dünyada ve Türkiye'deki işsizliğin uzun bir süreden beridir belirgin bir sorun teşkil ettiği istatistiklerde de kendisini göstermektedir. Aileler ile ilgili göstergelere bakıldığında Dünya nüfusunun yaklaşık olarak %20'si ile 25'i arasında bir nüfusun yoksulluk içerisinde yaşadığı görülmektedir (Ersöz, 2003). Ülkemizde ise özellikle 1970'li yıllardan beridir işsizlik oranları %7 ile %10,5 arasında gidip gelmektedir (Güney, 2010). TÜİK'e göre Ekim 2022 itibarıyla işsizlik Türkiye'de %10,2 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2022). Buna göre yoksulluğun ana nedenleri arasında en önemli payın işsizlik olduğu görülmekte olup Açık göz

ve Yusufoglu (2012) da yoksulluğa neden olan ana problemlerin başında işsizliğin geldiğini savunmuşlardır.

Aileleri Yoksulluğa İten Temel Nedenler

Düzenli gelirin olmaması, işsizlik, sosyal sigortanın olmaması, gelir gider dengesizliği, kredi kartı ile banka kredisi kullanma ve borçlanma gibi hususların aileleri yoksulluğa iten temel nedenler arasında olduğu araştırmamız kapsamında ortaya çıkarılmıştır. Çalışmamıza göre yoksulluğun kendi başına büyük bir sorun teşkil etmesinin yanı sıra farklı sorunları da beraberinde getirdiği görülmüştür. Depresyon, stres, şiddet, aile bütünlüğünün sarsılması ve boşanmaların artması yoksullukla beraber ortaya çıkan bazı temel problemler arasında yer almaktadır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012). Bu bağlamda araştırmamızla benzer şekilde yoksulluk içinde yaşayan ailelerin; uygunsuz koşullarda barındıkları, temel ihtiyaçlarını gideremedikleri ve sosyal sigortalarının olmadığı yapılan araştırmalar ile de ortaya ortaya çıkarılmıştır (Beasley vd., 2022).

Araştırmamız kapsamında katılımcılar arasında kontrolsüz kredi kartı kullanımının da yaygın olduğu ve bu durumun ailelerin yoksulluğunu derinleştirdiği ortaya çıkarılmıştır. Kredi kartı kullananların bir süre sonra birden fazla kredi kartı çıkardıkları ya da kredi çekip borçlarını kapatmaya çalıştıkları görülmüştür. Bu borçlanma döngüsünün sonunda aileler borçlarını ödeyemez duruma gelerek icralık olmakta, kredi kartı kullandıkları için de pişmanlık yaşamaktadır. Bu durumu Korur ve Kimzan (2016) şu şekilde açıklamaktadır: "Tüketiciler kredi kartı kullanarak alışveriş yaptıklarında genel itibarıyla; para harcamıyormuş hissine kapılır, harcamalarını kontrol etmekte zorlanır, ekonomik duyarlılığını kaybeder ve borçları için endişelenirler."

Araştırmamıza göre ailelerin yaşamış oldukları ekonomik zorluklara ek olarak borçlarının da gelirlerine oranla yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) verilerine göre son bir yıl içinde aynı ya da nakdi bir şekilde yardım alan ailelerin oranı %12 şeklinde ifade edilmiştir. Yardım alanların yoğunluğunun en fazla olduğu bölgenin ise %26'lık yüksek bir oran ile Ortadoğu Anadolu olduğu görülmüştür. Ayrıca Türkiye çapında borç veya banka kredisi alanların oranının %33 olduğu saptanmıştır. Borç veya banka kredisi alanların %39 gibi yüksek bir oranda Ankara'da çıkmış olması araştırmamızın bulguları ile örtüşmesi açısından kayda değer bir çıkarımdır (Taya, 2016).

Aile İçerisinde Yaşanan Sorunlar ve Risk Faktörleri

Toplumların en eski ve en küçük yapı taşı olarak atfedilen aile kendi yapısı içerisinde ya da çevresinde meydana gelen durumlar sonucunda olumlu veya olumsuz bir şekilde etkilenebilmektedir. Ortaya çıkan etkileşimler bazı durumlarda ailenin içerisindeki bir kişiyi etkisi altına alırken bazen de bir bütün olarak ailenin tamamını etkileyebilmektedir. Günümüzde bütün dünya üzerindeki ülkelerde olduğu gibi Ülkemizde de aileler çeşitli riskleri yaşayabilmekte, yeni ortaya çıkan sosyal sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu riskli durumlar dönemsel olarak farklılık göstermekte ve çeşitlenmektedir.

Özellikle araştırmamıza da konu olan sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan aileler Türkiye’de önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır. Son dönemlerde yaşanan; pandemi süreci, dalgalı kurlar, işsizliğin artması ve insanların en temel ihtiyaç malzemelerine bile ulaşamaz hale gelmesi aileleri de derinden etkileyecek bir bütün olarak ailenin varlığını tehdit etmektedir. Araştırmamız çerçevesinde ise görüşme yapılan ailelerin yaşamış oldukları ekonomik sorunları derinden hissettikleri görülmüştür. Ayrıca ailelerin genelinin deneyimlemiş oldukları bu yoksulluk durumunun çözülmesi halinde hiçbir sorunları kalmayacağına dair bir düşünce içerisinde oldukları anlaşılmıştır. Yani yaşadıkları ekonomik sorunları bütün sorunlarının temelinde yatan bir problem olarak yansıtmışlardır.

Aile grubunda yer alan kadın katılımcılarımızın bazılarının ya bizzat kendileri ya da çocukları ile beraber şiddete maruz kaldıkları ancak gidecek başka yerlerinin olmaması, çocuklarını bırakamamaları, herhangi bir gelirleri ya da sosyal güvencelerinin olmaması ve ailelerinden ve sosyal çevrelerinden yeterince destek görememelerinden dolayı şiddeti içselleştirdikleri görülmüştür. Araştırmamızla benzer şekilde Denizli’de kadınlar üzerinde yapılan bir araştırmanın sonucuna göre araştırmaya katılan kadınların yarısından fazlasının aile içi şiddete maruz kaldıkları sonucu ortaya çıkmıştır (Kocacık ve Çağlayandereli, 2009). Diğer yandan negatif durum olarak şiddet yaşamış ailelerde yetişen çocukların yetişkinliklerinde şiddet kültürünü devam ettirdikleri görülmektedir (Acus, Aciené ve Puidokiené, 2018). Ayrıca aile içi şiddetin yaşandığı ailelerde çocukların zihinsel sağlıklarında olumsuz yönde bir etkiye maruz kalma gibi sorun yumaklarının ortaya çıktığı görülebilmektedir (Afolabi, 2015).

Erken yaş evliliklerinin genel olarak kadının ekonomik yükünün başka birisine devredilmesi, kadının evlilik ile bir saygınlığa kavuşması ve namusunun korunması mantığına dayanmaktadır (Burcu ve ark., 2015). Araştırmamızın sonuçlarına göre ise erken yaşta evliliklerin nedenlerinin; kök ailelerin çocuk sayılarının fazla olması ve onlara bakacak maddi güçlerinin bulunmaması, kök ailelerinden ve sosyal çevrelerinden öyle görmüş olmaları ile toplumsal cinsiyet rollerinin yoksul kesime daha çok sirayet etmiş olması gibi hususların önemli yer tuttuğu görülmüştür.

Yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde aileler arasında alkol ve madde bağımlılığının da yaygın bir şekilde görüldüğü ortaya çıkmıştır. Özellikle madde kullanımı öncesi ve sonrasında kişinin tavır ve davranışlarında farklılıklar meydana geldiği ifade edilmiştir (Örneğin madde kullanımı sonrasında şiddet uygulanması ya da kumar ve şans oyunları oynanması vb.). Bu bakımdan bağımlılığın bir davranış problemi olarak ele alınması daha doğru olacaktır (Polat, 2014). Araştırmamıza göre bir davranış bozukluğu olarak madde bağımlılığı erkeklerde yaygın bir şekilde görülmüştür ancak kadınlarda bağımlılığına rastlanmamıştır. Çalışmamızla benzer şekilde yapılan bütün araştırmalarda erkeklerin kadınlara oranla uyuşturucu maddeleri daha çok kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Gökler ve Koçak, 2008). Ayrıca araştırmamıza göre çocuklar arasında da madde bağımlılığının yaşandığı görülmüştür. Ailelerin çocuklarını ihmal etmeleri, çocukların erken yaşta çalışmaya başlamaları ve çocukların madde bağımlılığı olan akran grupları içerisinde yer almalarının çocukları bağımlılığa sürükleyen temel etmenler arasında yer aldığı görülmektedir. Benzer şekilde yapılan araştırmalarda gençlerin madde bağımlılığına yönelmelerinde en büyük nedenin aile olduğu ifade edilmektedir. Aileden sonra en büyük etkenler sırasıyla; arkadaş grupları ile çevre, ekonomik nedenler ve kültür çatışması şeklindedir (Başkurt, 2003).

Araştırmamıza göre suça sürüklenme ve suç mağduru olmanın da yoksullukla bağlantılı sorun alanları arasında yer aldığı görülmüştür. Suça sürüklenme ya da suç mağduru olma aile üyelerinden birinin aileden ayrılmasına neden olmaktadır. Bu durum da belirli rollerin yerine getirilmemesi sonucunu doğurmakta, aileyi derinden etkilemektedir. Yani bu konu her ne kadar bireysel olarak düşünülse de aileyi topyekûn etkileyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamız ile paralel olarak içinde suç öyküsü olan ailelerin fonksiyonel olarak çözümler yaşadığı Acar ve arkadaşları (2015) tarafından da ifade edilmiştir. Ancak araştırmalara göre suça sürüklenme ve suç mağduru olma ile yoksulluk arasında , sebep-sonuç ilişkisi bağlamında bir ilişkinin kurulabileceği kabul edilmekte fakat bu ilişkinin her durumda geçerli olan doğrusal bir ilişki olamayacağı ileri sürülmektedir (Açıkgöz, 2015).

Diğer yandan araştırmamıza göre ekonomik sorunların diğer sorunları tetikleyerek zincirleme sorun yumakları ortaya çıkardığı görülmüştür. Sistem yaklaşımında da ifade edildiği üzere insanlar içerisinde bulunmuş oldukları ailenin, çevrenin ve toplumun bir parçasını meydana getirmektedir. Örneğin aile içerisinde bir yoksulluk yaşıyorsa o sorundan sadece anne, baba ya da çocuklar değil ailenin tamamı etkilenmektedir. Düzenli bir işe sahip bir babanın işten çıkarılması diğer bir örnek olarak ele alınabilir. Ailenin ekonomik yükünü göğüsleyen birisinin olmaması aileyi bütün olarak yoksulluk yaşamaya mahkûm edebilir. Bununla bağlantılı olarak; aile bireylerinin temel ihtiyaçlarının giderilememesi, yetersiz beslenme, çocuk işçiliği, erken yaşta evlilikler, şiddet ve ihmal-istismar durumları peş peşe ya da aynı anda ortaya çıkabilmektedir. Bu durumların sonucunda ise aile yapısı sarsılmakta hatta aile geri dönüşü olmayan bir dağılma sürecine girebilmektedir.

Aile İçerisindeki Dezavantajlı Gruplar

Yoksulluk konusu toplum içerisinde dezavantajlı diye tabir edilen gruplar üzerinde kendisini daha yoğun bir şekilde göstermektedir. Özellikle çocuklar ekonomik sorunları derin bir şekilde hissetmektedir. Hatta günümüzde "çocuk yoksulluğu" diye yeni bir kavram literatüre girmiştir. Çocuk yoksulluğunun kavramsallaşması ve genel yoksulluk olgusundan ayrılmaya başlaması çocukluk dönemine verilen değer artış seyrine girmesi ile doğru orantılı bir şekilde meydana gelmiştir (Özpolat, 2021).

Dünya genelinde sayısı milyonlarla ifade edilen çocuklar yoksulluk sebebiyle okullarına düzenli olarak gidememekte, gelir getiren bir işte çalışmakta, çeşitli hastalıklara maruz kalmakta, hatta ölüm ile yüze gelmektedir (Hatun, Etiler ve Gönüllü, 2003). Çocukluk döneminde deneyimlenen şiddetli yoksulluk durumu çocukların yeteneklerinin ortaya çıkmasını da derinden etkilemektedir (Duncan ve Brooks-Gunn, 2000). Ayrıca araştırmamızda da ortaya konulduğu üzere sosyo-ekonomik durumu düşük olan ailelerde çocukların eğitime devamı zorlaşmakta, bazı durumlarda ise çocukların eğitime ara vermesi ya da tamamen okulu bırakmaları sonucu ortaya çıkabilmektedir. Şener (2012) yaptığı çalışmada yoksul ailelerin çocuklarının eğitime devam etmeleri ile ilgili tercihlerinde önceliğin erkek çocuklarına verildiğini ifade etmiştir. Ancak araştırmamıza göre ailelerin özellikle aile ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla çocuklarını eğitim yaşamından almaları gerekecekse bu seçimlerini erkek çocuklardan yana kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bu husus da önemli bir çıkarım olarak ifade edilebilir.

Genel itibariyle sosyo-ekonomik durumu düşük olanlar arasında kadınların erkeklere nispeten daha yoksul olduğu ve kadının tek ebeveyn olduğu hanelerin en yoksul kesimi oluşturduğu kabul edilmektedir (Bradshaw ve Linneker, 2003). Araştırmamızın sonuçları da bu durumu destekler niteliktedir. Bu kapsamda eşinden ayrılmış olan kadınların ekonomik sorunlarla baş etmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu husus ABD’de bekâr annelerin diğer gruplara göre daha fazla yoksul olmaları sonucuyla benzerlik göstermektedir (Misra, Moller ve Budig, 2007). Diğer yandan Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi (2018) verilerine göre aylık ortalama geliri 400 liradan az olan ailelerin oranı ortalama %24,4 şeklinde ortaya çıkmıştır. Ancak bu oran %28,4 ile kadınlarda daha yüksek bir seviyede seyretmektedir.

TÜİK’in İstatistiklerle Aile raporunun sonuçlarına göre Türkiye’de 2021 yılında toplam hanelerin %10,1’ini tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan haneler oluşturmuştur. Toplam hanelerin %2,3’ünün baba ve çocuklardan, %7,8’inin ise anne ve çocuklardan oluştuğu görülmüştür. Araştırmamız kapsamında ise tek ebeveynli aile sayısı 1 erkek ve 1 kadın olmak üzere toplamda 2 aile olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2021).

Araştırmamıza dâhil olan ailelerin genel olarak bakmak zorunda oldukları hasta ve/veya engelli yakınları bulunduğu ya da kendilerinin kronik rahatsızlıkları olduğu görülmüştür. Bu durum da ailelerin ekonomik sorunlarının yanı sıra sağlık sorunları ile de uğraşmak zorunda kalmalarına neden olmakta, yaşanan sorunların daha da derinleşmesi ile içinden çıkılması zor bir durum meydana getirmektedir. Çünkü sağlık imkânlarına erişim ile ekonomik durum doğru orantılı bir şekilde seyretmektedir. Araştırmamızla benzer şekilde Konya ilinde 0-18 yaş engelli çocuklar ile yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre engelli çocukları olan ailelerin engelli çocukları olmayan ailelere göre sağlık hizmetine ulaşma konusunda üç kat daha fazla sorun yaşadıkları saptanmıştır (Durduran ve Bodur, 2009).

Araştırmamıza dâhil olan ailelerin genel olarak çekirdek aile oldukları ancak araştırmaya dâhil olan ailelerden ikisinin içerisinde yaşlı bireylerin de bulunduğu görülmüştür. Fakat ailelerden alınan bilgiye göre yaşlı bireylerin sağlık sorunları yaşadıkları, sosyal destek mekanizmalarının düşük olduğu ve yaşlı bireylere çocuklarından başka bakacak kimsenin bulunmadığı tespit edilmiştir. Çalışmamızla benzer şekilde genel olarak yapılan araştırmaların yaşlıların sosyal ilişkilerinin aile bireyleri ile sınırlı olduğunu ortaya çıkardığı görülmektedir (Kalaycı ve Özkul, 2017). Bu bakımdan yaşlı bireylerin yakın çevreleri ile irtibat halinde olmaları sosyal ilişkilerinin devam edebilmesi açısından önem arz etmektedir (Tooper ve Özkan, 2019).

Aile Üyelerinin Yoksulluk Algısı

Ekolojik sistem yaklaşımına göre aileyi kapsamı içerisine almış olan; aile-arkadaşlık, komşuluk ilişkileri, iş hayatı ve okul çevresi gibi küçük, orta ve büyük ölçekli sosyal çevreler ailenin devamlılığı bakımından önemli bir yer tutmaktadır (Özkan ve Kılıç, 2013). Söz konusu yaklaşımın temel aldığı felsefe ise “çevresi içinde birey” düşüncesidir (Danış, 2006). Bu bağlamda tarihin eski çağlarından günümüze kadar geçen süreç içerisinde aileler gerek aile bireyleri, akrabaları ya da komşuları tarafından gerekse de toplumsal yapı içerisinde desteklenmişler, sorunlarına çözüm bulmaya çalışmışlardır. Ancak

ailenin içinde bulunduğu çevre içerisinde sosyal destek mekanizmalarında aksama meydana gelmesi halinde ailenin sorun yaşaması kaçınılmaz olacaktır. Araştırmamızın sonuçları da yakın ya da uzak çevrelerinden maddi ya da manevi destek alamayan ailelerin yaşamış oldukları bu eksikliği derinden hissettiklerini ortaya çıkarmıştır.

Araştırmamız kapsamında karşımıza çıkan diğer önemli bir husus ise yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarılması ile ilgili olan yoksulluk kültürüdür. Bir yaşam biçimi şeklinde de tasvir edilen bu kavram, ekonomik problemlerin nesiller boyu devam etmesini içermektedir. Yoksulluk kültüründe ayrışmayı bazen yoksullar kendileri yaparken bazen de toplum tarafından bu ayrıma maruz bırakılmaktadırlar (Açıkgöz ve Yusufoğlu, 2012). Araştırmamız kapsamında da genel olarak ailelerin içinde buldukları durumu kanıksamış oldukları, yaşamış oldukları yoksulluğu aşmak için büyük bir çaba içerisinde bulunmadıkları görülmüştür. Ancak diğer yandan Özdoğan (2010) yoksulluk kültürü gibi kavramların yoksulluğa sebep olan problemlerin görmezden gelinmesine neden olduğunu ifade ederek yoksulluğu ortadan kaldıracak yapısal nedenlere odaklanmamızın daha doğru olacağına değinmektedir. Ayrıca Özdoğan yoksulluğun göz ardı edilmemesi ve bir sorun olmaktan çıkarılması düşüncesinden hareketle; sağlık, eğitim, konut ve iş imkânları gibi hususların politika yapımcılar tarafından göz önünde bulundurulmasını tavsiye etmektedir.

Ailelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardıma Bakış Açıları

Toplum içerisinde yoksulluğu önlemede ve toplumsal huzuru sağlamada uygulanan sosyal güvenlik sistemi programları önemli bir yer teşkil etmektedir. Dünyada ve Türkiye’de yaşanan değişim ve gelişmelerle beraber yoksul kesimin ihtiyaçlarında da farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklı ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak birçok önlem alınarak çeşitli hukuki düzenlemeler yapılmış, bu düzenlemeleri uygulamaya yönelik birçok kurum kurulmuştur (Zengin, Şahin ve Özcan, 2012). Ancak günümüzde hala sosyal yardım hizmetleri yeterli düzeye gelememiştir.

Sosyal hizmetlerin temel amaçlarından birisi kaynaklarla müracaatçıları bir araya getirmektir. Bu nedenle sunulan hizmetlerin müracaatçılar tarafından biliniyor olması önemlidir. Ancak araştırmamızın sonuçlarına göre sosyal yardım alanlar genel olarak hizmetlerin yetersiz ya da eksik olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal yardım alanlar ile yapılan bir araştırmanın sonucu çalışmamızı destekler niteliktedir. Buna göre sosyal yardım alanlar arasında ilaç yardımı dışında, diğer yardım türlerinin miktarını (gıda, giyecek, yakacak, ev eşyası, kırtasiye) yetersiz bulanların oranı yeterli bulanların oranından fazladır. İlaç yardımının miktarını yeterli bulanların oranı %82.7’dir. Buna karşın gıda yardımını yeterli bulanlar %39.5, yetersiz bulanlar %60.5’dir. Yakacak yardımını yeterli bulanların oranı %47.4; giyecek yardımını yeterli bulanların oranı %43.6; ev eşyası yardımını yeterli bulanların oranı 36.4; kırtasiye yardımını yeterli bulanların oranı %30.1’dir (Öğülmüş, 2011).

Sonuç olarak düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan ailelerin deneyimleri incelendiğinde yaşamlarındaki en büyük zorluğun yoksulluk olduğu görülmektedir. İnsanlar en temel ihtiyaçlarını karşılayamadan bir üst aşamaya geçememektedir. Bu nedenle yoksul ailelerin öncelikli olarak

ekonomik sorunları çözülmeli, yoksul ailelere yönelik olarak sosyal hizmet ve sosyal yardım çalışmaları çağın gerekliliklerine göre revize edilmelidir. Bu bağlamda araştırmamız kısıtlı imkanlarla Ankara İlinin Mamak İlçesinde gerçekleştirilmiş ve nitel bir çalışma olması dolayısıyla sınırlı kaynaklarla ve katılımcıyla derinlemesine görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle yoksul ailelere yönelik daha kapsamlı çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Ayrıca yoksulluk konusunun sosyal bilimler alanında üzerinde önemle durulması gereken bir husus olması nedeniyle bu alanda yapılan araştırmalar desteklenmeli, teori ve uygulama arasındaki bağlantı kurulmalı ve yapılan araştırmaların sonuçlarına göre de sosyal hizmet ve sosyal yardım politikaları şekillendirilmelidir.

Çıkar Çatışması Beyanı

“Düşük Sosyo-Ekonomik Duruma Sahip Ailelerin İçinde Buldukları Duruma İlişkin Değerlendirmeleri” başlıklı makalenin herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Acar, G., Demir, A., Görmez, D., & Keser, İ. (2015). Aile ve çocuk suçluluğu ilişkisi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1, 651-656.
- Acus, A., Aciené, E., & Puidokiené, D. (2018). Domestic violence against women: discourse of reality. *Tiltai*, 78(3), 115-128.
- Açıkgöz, R. (2015). Yoksulluk ve suç: Doğrusal olmayan bir ilişki. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 251-266.
- Açıkgöz, R., & Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). Türkiye’de yoksulluk olgusu ve toplumsal yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 76-117.
- Afolabi, O. E. (2015). Domestic Violence, risky family environment and children: a bio-psychology perspective. *International Journal of Special Education*, 30(2), 44-56.
- Aguirre, M. S. (2007). The Family and Economic Development: Socioeconomic Relevance and Policy Design. In *European Dialogue, Aug, 2004, Geneva, Switzerland; Presented at the aforementioned conference..* Praeger Publishers/Greenwood Publishing Group.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2016). Türk Aile Yapısı Araştırması (TAYA), Erişim tarihi: 03.01.2023, <https://www.aile.gov.tr/media/35811/taya-2016.pdf>
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2018). Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi, Erişim tarihi: 05.01.2023, https://www.aile.gov.tr/media/35869/taya-18_turkce_kitap.pdf
- Akın, M. (2013). Aile içi şiddet. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 27-41.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı, Sakarya Yayıncılık.

- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel araştırma nasıl yapılır?. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (2), 368 – 388.
- Başkurt, İ. (2003). Gençlik, madde bağımlılığı ve korunma yolları (psiko-sosyal bir yaklaşım). *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (8).
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(4), 102-129.
- Beasley, L. O., Jespersen, J. E., Morris, A. S., Farra, A., & Hays-Grudo, J. (2022). Parenting Challenges and Opportunities among Families Living in Poverty. *Social Sciences*, 11(3), 119.
- Boyatzis, R. E. (1998). Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development. USA: Sage Publishing.
- Bradshaw, S., & Linneker, B. (2003). Challenging women's poverty: perspectives on gender and poverty reduction strategies from Nicaragua and Honduras.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2): 77-101.
- Burcu, E., Yıldırım, F., Sırma, Ç. S., & Sanıyaman, S. (2015). Çiçeklerin kaderi: Türkiye’de kadınların erken evliliği üzerine nitel bir araştırma. *Bilig*, (73), 63-98.
- Cavanagh, S. E. (2008). Family structure history and adolescent adjustment. *Journal of family Issues*, 29(7), 944-980.
- Creswell, J. W. (2013). Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. New York: SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J.W. (2017). Araştırma deseni – nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları (3.Baskı). Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. In *Journal of Social Policy Conferences*. 59, 89-132.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (2023). Asgari ücretin net hesabı ve işverene maliyeti. Erişim tarihi: 05.02.2023, <https://www.csgb.gov.tr/asmari-ucet/>
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(1), 95-107.
- Danış, A. G. M. Z. (2006). Davranış bilimlerinde ekolojik sistem yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 45-54.

- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye’de aile ve kadın emeği. *Toplum ve Bilim*, 86(3), 139-170.
- Demirtürk, R. B., Bozkuş, N., Cephe, A., Aktaş, B., Afşar, S. T., & Çıngı, H. (2011). Yoksulluk Düzeyinin Modellenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 29-67.
- Demos, J. (1974). The American family in past time. *The American Scholar*, 422-446.
- Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (2000). Family poverty, welfare reform, and child development. *Child development*, 71(1), 188-196.
- Dünya Bankası, (2022). Yoksulluk. Erişim tarihi: 03.01.2023, <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>
- Ersöz, A. G. (2003). Dünya konferansları belgelerinde aile ve yoksulluk: Saptamalar ve öneriler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 6(6).
- Gökler, R., & Koçak, R. (2008). Uyuşturucu ve madde bağımlılığı. *Sosyal bilimler araştırmaları dergisi*, 3(1), 89-104.
- Günaydın, D. (2021). Yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkileri: nesiller arası yoksulluk döngüsünü kırmak için yaklaşımlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41), 155-183.
- Güney, A. (2010). Türkiye’de geliştirilmiş işsizlik oranları. *Çalışma ve Toplum*, 1(24), 239-252. (Durduran ve Bodur, 2009).
- Hantrias, L., & Letabiler, M. T. (2014). *Families and family policies in Europe*. Routledge.
- Hatun, Ş., Etiler, N., & Gönüllü, E. (2003). Yoksulluk ve çocuklar üzerine etkileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46(4), 251-260.
- Holmes, T. H., & Rahe, R. H. (1967). The social readjustment rating scale. *Journal of Psychosomatic Research*. (11), 213-218.
- Horrell, S., & Humphries, J. (1995). " The exploitation of little children": Child labor and the family economy in the industrial revolution. *Explorations in Economic History*, 32(4), 485-516.
- Huber, J. (1991). A Theory of Family, Economy. *Gender, Family and Economy: the Triple Overlap*, 125, 35.
- Kalaycı, I., & Özkul, M. (2017). Geleneksel kalabilsem modern olabilsem: Modernleşme sürecinde yaşlılık deneyimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(18), 90-110.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınları.
- Kayaoğlu, A. G. (2003). Sefaletin Psikolojisi: Yoksulluk Üzerine Kuramsal İlknotlar. *Kurgu*, 20(1), 211-221.

- Kocacık, F., & Çağlayandereli, M. (2009). Ailede kadına yönelik şiddet: Denizli ili örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 25-43.
- Korur, M. G., & Kimzan, H. S. (2016). Kompulsif satın alma eğilimi ve alışveriş sonrası pişmanlık ilişkisinde kontrolsüz kredi kartı kullanımının rolü: avm müşterileri üzerine bir araştırma. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 43-71.
- Kuckartz, U., & Rädiker, S. (2019). *Analyzing Qualitative Data with MAXQDA*. USA: Springer
- Kuckartz, U., & Rädiker, S. (2019). *Analyzing qualitative data with MAXQDA*. Cham: Springer International Publishing. 1-290.
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2006). *Designing qualitative research* (4th Edition). USA: Sage Publications.
- Marshall, G., Akınhay, O., & Kömürcü, D. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*, Turan, S. (Çev.) Ankara: Nobel.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (2019). *Nitel veri analizi*. (Sadegül Akbaba Altun – Ali Ersoy, Ed.) 3. Baskı. Pegem Akademi.
- Misra, J., Moller, S., & Budig, M. J. (2007). Work-family policies and poverty for partnered and single women in Europe and North America. *Gender & Society*, 21(6), 804-827.
- Morse, J. M. (2016). What is Qualitative Research? *Qualitative Health Research*, 859-860.
- Mustafa, K. (2015). Ailenin karşıladığı temel psikolojik ihtiyaçlar. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 54-73.
- Ourworldindata, (2023). *Measuring global poverty in an unequal World*. Erişim tarihi: 03.01.2023, <https://ourworldindata.org/poverty>
- Öğülmüş, S. (2011). Sosyal yardım algısı ve yoksulluk kültürü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 26(26), 83-96.
- Özdemir, F., Tekeş, B., & Öner-Özkan, B. (2019). Birey düzeyinde görel yoksunluk ve öznel esenlik arasındaki dolaylı ilişki. *Türk Psikoloji Dergisi*, 34(84), 37-53.
- Özdemir, R. (1990). Tokat'ta ailenin sosyo-ekonomik yapısı (1771-1810). *Belleten*, 54(211), 993-1052.
- Özdoğan, F. (2010). Yoksulluk Kültürü Yaklaşımı Üzerine Bir Değerlendirme. *Hakem Heyeti*, 97.
- Özkan, P., & Kılıç, E. (2013). Ailenin psiko-sosyal destek ihtiyacını karşılamada yeni bir model önerisi: Aile sağlığı merkezlerinde aile psiko-sosyal destek birimi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*; Sayı: 30.
- Özpolat, A. O. (2021). *Türkiye'de çocuk hizmetleri*. Ankara: Çizgi Yayıncılık.

- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. California: Sage Publications.
- Polat, G. (2014). Madde bağımlılığı tedavisinde sosyal hizmet mesleği. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 30(2), 143-148.
- Sirgy, M. J. (1986). A Quality-of-Life Theory Derived from Maslow's Developmental Perspective: 'Quality'Is Related to Progressive Satisfaction of a Hierarchy of Needs, Lower Order and Higher. *American journal of Economics and Sociology*, 45(3), 329-342.
- Şener, Ü. (2012). Kadın yoksulluğu. *Mülkiye Dergisi*, 36(4), 51-67.
- Thomson, E. (2014). Family complexity in Europe. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 654(1), 245-258.
- Toper, F. (2019). Özkan Y. *Huzurevinde kalan yaşlıların algıladıkları sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenlerle incelenmesi*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(68), 739-747.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (TÜİK, 2021a). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması. Erişim tarihi: 03.02.2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581#:~:text=E%C5%9Fde%C4%9Fer%20hanehalk%C4%B1%20kullan%C4%B1labilir%20ofert%20medyan,%21%2C3%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti>.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (TÜİK, 2021a). İstatistiklerle Aile. Erişim tarihi: 09.01.2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2021-45632>
- Türkiye İstatistik Kurumu, (TÜİK, Ekim-2022). İşgücü İstatistikleri. Erişim tarihi: 05.01.2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Ekim-2022-45657#:~:text=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC%202022%20y%C4%B1%C4%B1%20Ekim%20ay%C4%B1nda,ise%20%35%2C5%20oldu>.
- Ulutaş, M. (2021). Göreli Yoksunluk (Mahrumiyet) Kuramı (Relative Deprivation Theory). M., Mete (Ed.), *İktisadi ve İdari Bilimlerde Teori ve Araştırmalar* (s. 415-424). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Yusufoğlu, Ö. Ş., & Kızmaz, Z. (2016). Parçalanmış ailelerde yoksulluk ve sosyal dışlanma: Elazığ örneği. *Social Sciences*. 11(1). 27-40.
- Zengin, E., Şahin, A., & Özcan, S. (2012). Türkiye'de sosyal yardım uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(2), 133-142.

Extended Abstract

The family institution, which we represent as members of, continues to keep its stance of importance today as it has been for ages. This institution is, in addition, seen as the smallest and oldest form of society where members formed to live as a group. Yet, throughout history, the roles and responsibilities of the family and the value attributed to the institution of family have differed between societies and cultures. This differentiation resulting

in the varieties of the family continues today in line with the needs of the societies. In addition, the roles and responsibilities of the members of this institution are more diversified than they have ever been. This diversification did not only take place in the Turkish family structure, but similar processes have occurred in other societies around the world. Through these processes, the increasing trend of divorces, the initiation of the return to the elementary family, the emergence of single-parent families and the increase in the phenomenon of individualization are among those that stand out.

In regards to its functions, the family has been a significant institution among the society. Yet, the policies implemented resulted in its facing of affiliation with many risks and among these risks, low socio-economic status is the most seen one, resulting in the family institution being more prone to various other risk factors. Accordingly, it is vital for families with low socio-economic status to be examined.

In this context, the main purpose of our research is to determine the experiences of families with low socio-economic level about their situation and to develop suggestions for the needs of families who have economic hardships. This qualitative study was conducted through phenomenological design. Socio-demographic information analyses and semi-structured interviews were utilized as data collection tools. The data obtained within the scope of the study were analyzed using thematic analysis and content analysis techniques. MAXQDA for qualitative data analysis was utilized in the analysis process. Within the scope of the research, data were collected through the in-depth interviews with a total of 17 families, 9 of whom were represented by women and 8 men, who were in low socio-economic status from Mamak District of Ankara Province. The results reveal high correlation rates between being driven to crime, or being a victim of a crime and substance abuse in families with a low income level, high unemployment rate, high disability or chronic disease rate, low education level, early marriage and high household population.

In conclusion, when the experiences of families in low socio-economic status are under examination, it has been found that the most eminent struggle in their lives is poverty. People cannot raise their life quality without meeting their most basic needs in the hierarchy. Accordingly, the economic problems of poor families should be solved primarily, and according to the requirements of their ages, social service and social assistance activities for low socio-economic status families should be under revision. Within the scope of this information, our research was carried out in the Mamak District of Ankara Province with limited opportunities, and since it is a qualitative study, it was carried out in the form of in-depth interviews with limited resources and participants. Hence, it is significant for more comprehensive studies on poor families to be conducted. To conclude, since the issue of poverty is an issue that should be emphasized in the field of social sciences, research in this field should be supported, the connection between theory and practice should be established, and social work and social assistance policies should be shaped accordingly.